

DOI: 10.34921/amj.2026.2.020

MÜXTƏLİF YAŞ QRUPLARINDAN OLAN QADINLARIN YUMURTALIQ XƏRÇƏNGİNİN RİSK AMİLLƏRİ VƏ SİMPТОMLARI HAQQINDA MƏLUMATLILIQ SƏVİYYƏSİ

Ə.M.İbrahimov, A.Y.Qaziyev, Ə.T.Əmiraslanov, A.Ə.Həsənova, F.A.Novruzova
Azərbaycan Tibb Universitetinin Onkologiya kafedrası, Bakı, Azərbaycan

Məqalədə müxtəlif yaş qruplarına aid olan qadınların yumurtalıq xərçənginin (YX) simptomlarının və risk faktorlarının məlumatlılıq səviyyəsinin fərqli xüsusiyyətlərini öyrənmək məqsədilə aparılmış tədqiqat işi haqqında məlumat verilmişdir. O-CAM (Ovarian Cancer Awareness Measure) vasitələri istifadə edilərək hazırlanan anket əsaslı sorğu müxtəlif yaş qrupundan olan 250 iştirakçıya onlayn şəkildə təqdim edilmişdir. Ümumi maarifləndirmə və demoqrafik-klinik amillər arasındakı əlaqə Chi-square testi ilə qiymətləndirilmişdir. Sorğuda iştirak edənlər, əsasən, gənclər olmuşdur, belə ki, tədqiqat qrupunun 55,2%-nin (n=138) yaşı 20-30 intervalında, 4,0%-nin (n=10) yaşı isə 50-dən yuxarı olmuşdur. İştirakçıların 65,6%-i (n=164) YX haqqında ümumi məlumatları olduğunu bildirmişdir. Ən çox müşahidə edilən simptomlar qarında şişkinlik (41,6%, n=104) və ağrı/böyümə (41,2%, n=103) idi. Tədqiqat edilənlərin əksəriyyəti ailədə xərçəng xəstəliyi anamnezinin önəmli risk amili olduğunu bilmədiyini qeyd etmişdir. İştirakçıların yaşı ilə YX haqqında ümumi maariflənmə səviyyəsi arasında statistik əhəmiyyətli əlaqə aşkar edilmişdir ($p<0,05$), daha gənc yaş qrupları arasında xəstəlik haqqında məlumatlılıq daha yüksək olmuşdur. 250 iştirakçı ilə keçirilmiş bu sorğuda YX haqqında ümumi məlumatlılıq nisbətən yüksək olsa da, spesifik risk faktorları barəsində informasiyalarının yetərli olmadığı diqqət çəkmişdir. Müəlliflərin fikrincə, gələcəkdə həyata keçirilən ictimai səhiyyə proqramlarında bu boşluq aradan qaldırılmalıdır.

Açar sözlər: yumurtalıq xərçəngi, risk faktorları, ictimai səhiyyə, sorğu, erkən diaqnoz

Ключевые слова: рак яичников, факторы риска, общественное здравоохранение, опрос, раннее выявление

Keywords: ovarian cancer, risk factors, public health, survey, early detection

Yumurtalıq xərçəngi (YX) qadın reproduktiv sisteminin proqnozu ən ağır olan bədxassəli şişidir [1]. ÜST-ün statistik məlumatlarına əsasən, 2022-ci ildə bu nozologiya üzrə dünyada 324.603 yeni xəstələnmə, 206.956 ölüm hadisəsi qeydə alınmışdır. Proses gecikmiş mərhələyə qədər simptomuz inkişaf etdiyi üçün ona bədii şəkildə "səssiz qatil" də deyirlər. Letallığın yüksək olmasına əsas səbəb prosesin 70% hallarda gecikmiş mərhələdə (III və ya IV mərhələ) aşkar edilməsidir [2]. Xəstəliyin belə gecikmiş mərhələdə aşkar edilməsinə səbəb isə effektiv skrining metodunun olmaması və simptomların qeyri-spesifikliyi [3]. Yumurtalıq xərçənginin simptomları digər ginekoloji və ya qastrointestinal sistem patologiyalarında rast gəlinən simptomlara (qarında artan şişkinlik, abdominopelvik ağrı, anoreksiya, erkən doyma, dizuriya) bənzərdir [4]. Aydındır ki, qeyd edilən şikayətlərin ayrı-ayrılıqda deyil, uzunmüddətli və birlikdə olması yumurtalıq xərçənginə şübhəni artırmalıdır [3]. Beləliklə, xəstəliyin erkən mərhələdə aşkar edilməsi və sağalma göstəricilərinin yaxşılaşması üçün ən səmərəli strategiyalardan biri də belə simptomlar haqqında ictimai maariflənmənin gücləndirilməsidir. Çünki erkən və gecikmiş mərhələdəki proseslərdə beşillik yaşama göstəricisi ciddi fərqlənir (müvafiq olaraq 93% və 31%) [5].

Prosesin erkən diaqnostikası və sağalma göstəricilərinin artırılması üçün digər səmərəli strateji addım risk faktorları haqqında maariflənmə ola bilər. Ailədə, xüsusilə birinci dərəcəli qohumlarda YX xərçənginin olması önəmli risk faktorudur. Belə xəstələrdə BRCA1 və BRCA2 gen mutasiyalarına tez-tez rast gəlinir [6]. BRCA1 mutasiya daşıyıcılarında 70 yaşa qədər yumurtalıq xərçənginə düşmə riski 59%, BRCA2 daşıyıcılarında 16,5%, KRAS mutasiyaları zamanı isə 11% təşkil edir [7]. Bu amillərin klinik əhəmiyyətinə baxmayaraq, müxtəlif əhali qrupları üzrə aparılan çoxsaylı

tədqiqatlar göstərir ki, yumurtalıq xərçənginin simptomları və risk amilləri haqqında mövcud ictimai maariflənmə yetərli deyil [8].

Bu tədqiqatın **məqsədi** müxtəlif yaşlı populyasiyada yumurtalıq xərçəngi haqqında maariflənmə səviyyəsini qiymətləndirmək olmuşdur. Qarşıya qoyulan məqsədə nail olmaq üçün tədqiqatın əsas vəzifələri 250 tədqiqat kontingentində YX-nin simptomları və ailə anamnezi haqqında maariflənmə səviyyəsi öyrənilmişdir.

Tədqiqatın material və metodları. Tədqiqata 2025-ci ilin yanvar-iyun ayları ərzində 250 qadın cəlb edilmişdir. Qadınlara sorğu vərəqələri təqdim edilmiş və onların tam şəkildə cavablandırıdığı sorğu anketlərindəki cavabları tədqiq edilmişdir. Burada demografik məlumatlar, müvafiq simptomlar, ailə anamnezi və xəstəlik anamnezi haqqında informasiyanı əks etdirən 10 sual qoyulmuşdur. Qeyd edilən suallar yumurtalıq xərçəngi haqqında məlumatlılıq səviyyəsinin qiymətləndirilməsi (Ovarian Cancer Awareness Measure – O-CAM) kimi təsdiqlənmiş beynəlxalq maarifləndirici protokola əsasən hazırlanmışdır [8].

Bütün riyazi-statistik hesablamalar Python proqramında (3.11 version) Pandas və NumPy alqoritmlərindən istifadə edilməklə aparılmışdır. Məlumatları ümumiləşdirmək üçün təsviri statistikadan, o cümlədən bütün kateqoriyalı dəyişənlər üçün tezliklər və faizlərdən istifadə edilmişdir. Əsas yaş qrupu ilə yumurtalıq xərçəngi haqqında ümumi maariflənmə səviyyəsi arasındakı əlaqənin təyini Chi-square testi ilə aparılmışdır. $P < 0,05$ olması statistik cəhətdən əhəmiyyətli qəbul edilmişdir.

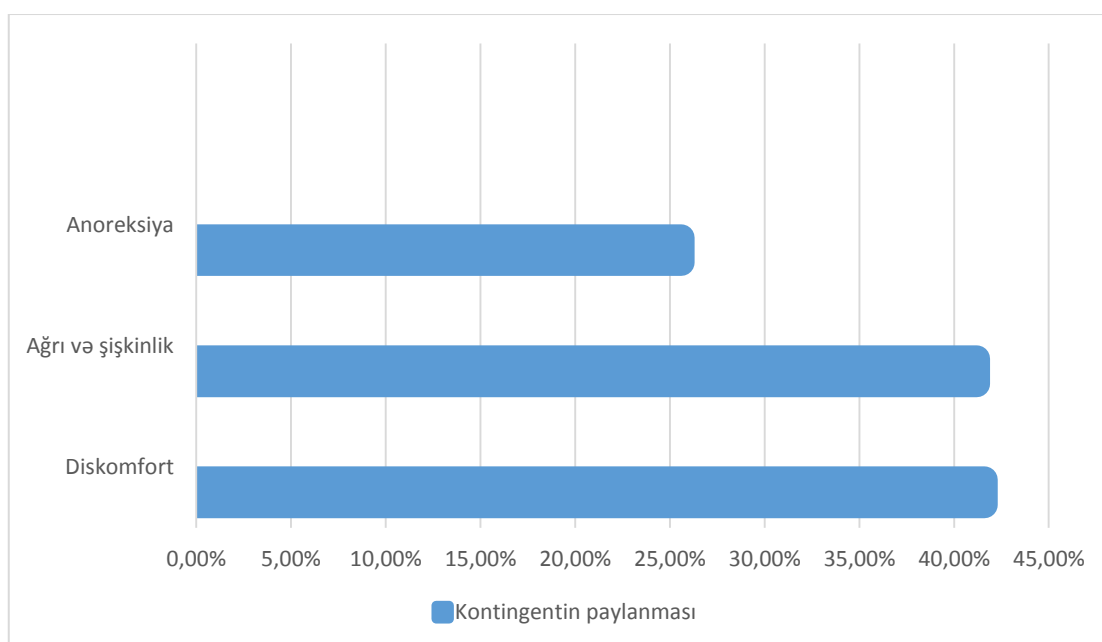
Tədqiqatın nəticələri. Tədqiqat kontingentinin yaş bölgüsü 1-ci cədvəldə qeyd edilmişdir.

Cədvəl 1. Sorğu iştirakçılarının yaş bölgüsü (N=250)

Yaş aralığı	n (say)	%
14-20	35	14,0
20-30	138	55,2
30-50	67	26,8
>50	10	4,0
Ümumi	250	100,0

Tədqiqata cəlb edilənlərin əksəriyyəti gənc, xüsusilə 20–30 yaş intervalında (55,2%) olmuşdur. Onların sadəcə 4,0%-i yüksək riskli yaş (>50 yaş) qrupuna daxil idi. İştirakçıların 65,6%-i (n=164) yumurtalıq xərçəngi barədə ümumi məlumatlarının olduğunu bildirmişdir. Lakin ailə anamnezinin kritik risk faktoru olması haqqında xəbərsiz olmaları diqqət çəkmişdir. Belə ki, tədqiq edlənlərin yalnız 6,0%-i (n=15) ailədə YX-nin olduğunu önəmli risk faktoru kimi qiymətləndirdiklərini bildirmişlər.

Yumurtalıq xərçənginə məxsus əsas simptomlar haqqında məlumatlılıq səviyyəsi **şəkil**də illustrasiya edilmişdir. Ən çox bilinən simptomlar qarında şişkinlik (41,6%, n=104) və qarında ağrı/böyümə (41,2%, n=103) olmuşdur. Daha az rast gəlinən, lakin eyni zamanda vacib əlamətlərdən iştahsızlıq/erkən doyma simptomlarına diqqət yetirməyin vacibliyi haqqında məlumatlılıq səviyyəsi isə 25,6% (n=64) idi.

Şəkil. Yumurtalıq xərçəngi simptomlarının paylanması (N=250)

Cədvəl 2. Müxtəlif yaş qruplarında ümumi maariflənmə göstəriciləri

Yaş qrupu	Məlumatlı deyil (n)	Məlumatlıdır (n)
14-20 (n=35)	9 (10,4%)	26 (16,0%)
20-30 (n=138)	48 (55,8%)	90 (54,8%)
30-50 (n=67)	24 (27,9%)	43 (26,2%)
>50 (n=10)	5 (5,9%)	5 (3,0%)
Ümumi (n=250)	86	164

Chi-square testi tədqiqat kontingentində yaş qrupu ilə yumurtalıq xərçəngi haqqında ümumi maariflənmə arasında statistik cəhətdən əhəmiyyətli bir əlaqə olduğunu göstərmişdir ($p<0,05$). Nəticələrin təhlili göstərmişdir ki, gənc yaş qrupları arasında (14-20 və 20-30 yaş) ümumi maariflənmə səviyyəsi daha yüksəkdir (cədvəl 2).

Müzakirə. 250 qadının iştirak etdiyi tədqiqatın genişləndirilmiş təhlili məqsədilə YX haqqında maariflənməyə dair nəticələri ictimai maariflənmədə olan boşluqlar barədə aydın məlumatları almağa kömək edir və ictimai səhiyyə tədqiqatlarında metodoloji çətinliklər olduğunu göstərir. Digər tərəfdən də tədqiqat kontingentinin 65,6%-nin YX haqqında ümumi məlumatlılıq səviyyəsinin bəzi ədəbiyyat məlumatlarından fərqli cəhətlərini anlamağa imkan vermişdir [8]. Mövcud diferensiasianın əsas səbəblərinə rəqəmsal biliyə malik gənclərin olması və yüksək profilli maarifləndirmə kampaniyalarının təsiridir [9]. Lakin ailə anamnezinin risk faktoru kimi çox az hallarda (6,0%) tanınması ictimai maariflənmədə əhəmiyyətli və narahatlıq doğuran boşluq olduğunu göstərir.

Tədqiqatın nəticəsi göstərir ki, müasir maarifləndirici qurumlar simptomlara çox, genetik və ailəvi risk amillərinə isə olduqca az diqqət ayırırlar.

Tədqiqatımızın nəticələrinə əsasən gələcək ictimai səhiyyə strategiyaları üçün aşağıdakı tövsiyələri qeyd edə bilərik:

1. Rəqəmsal kampaniyalar gənc əhali qrupları arasında ümumi maariflənmə və simptomların tanınması üçün effektivdir;
2. Yüksək riskli yaşlı əhali qrupunda maariflənmə boşluğunu aradan qaldırmaq üçün ənənəvi, çoxistiqamətli kampaniyaların (məsələn, KİV və ya sosial media platformaları) aparılması vacibdir.

Yaş və yumurtalıq xərçəngi barədə məlumatlılıq arasında statistik cəhətdən əhəmiyyətli əlaqə ($p<0,05$) tapılması sosial mediada və onlayn platformalarda daha aktiv gənc qadınların yetərli maarifləndiyini göstərən hipotezi dəstəkləyir. Beləliklə, tədqiqat nəticəsində müasir, rəqəmsal aktiv gənc nəsildə ümumi maariflənmə səviyyəsinin nisbətən yüksək olduğu müəyyən edilmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ibrahimov A., Sultan R., Bese T. Effect of Cyclooxygenase-2 on prognosis in ovarian cancer patients//Actual Gyn. 2025;v.17: p.28-36
2. Akbar Ibrahimov, Gunel Ziyadova, Mehmet Coskun Salman. Clinicopathological features and oncological prognosis in ovarian metastasis of the primary origin: a single-center retrospective study//European Journal of Gynaecological Oncology. 2025; 46(7): 46-53. doi: 10.22514/ejgo.2025.094.
3. Akbar Ibrahimov. The role of biochemical parameters and preoperative ultrasonographic markers in detecting malignancy in adnexal masses//European Journal of Gynaecological Oncology. 2025; 46(10): 39-45. doi: 10.22514/ejgo.2025.130.
4. Radu C-A., Matos de Melo Fernandes N., Khalfé S., Stordal B. Awareness of ovarian cancer symptoms and risk factors in a young ethnically diverse British population // Cancer Med. 2023 Apr;12(8):9879-9892. doi: 10.1002/cam4.5670. Epub 2023 Feb 7. PMID: 36751052; PMCID: PMC10166982.
5. Ibrahimov A., Novruzova F. Mismatch Repair Gene Deficiency in Ovarian Cancer: A Clinicopathological Analysis of MLH1, PMS2, MSH2, and MSH6 Mutations Across Histological Subtypes // Asian Pac J Cancer Prev. 2025 Sep 1;26(9):3477-3483. doi: 10.31557/APJCP.2025.26.9.3477. PMID: 40952306.
6. Ibrahimov A., Novruzova F. Investigating epigenetic changes in the DARP gene as a potential predictive biomarker in ovarian cancer: A pyrosequencing analysis of FFPE samples // Journal of Biological Regulators and Homeostatic Agents. 2025; 39(2): 3434. https://doi.org/10.54517/jbrha3434
7. Akbar Ibrahimov. KRAS exon 2 mutations in mucinous ovarian carcinoma: an exploratory study of low prevalence and grade association in Azerbaijan // European Journal of Gynaecological Oncology. 2025; 46(12): 20-28. doi: 10.22514/ejgo.2025.142.

8. Wang X., Wang J., Zou L. et al. A multimodal uncertainty-aware AI system optimizes ovarian cancer risk assessment workflow // NPJ Digit Med. 2025 Oct 16;8(1):614. doi: 10.1038/s41746-025-01986-4. PMID: 41102390; PMCID: PMC12533055.
9. Elshami M., Tuffaha A., Yaseen A., Alser M., Al-Slaibi I., Jabr H. et al. Awareness of ovarian cancer risk and protective factors: A national cross-sectional study from Palestine // PLoS One. 2022 Mar 21;17(3):e0265452. doi: 10.1371/journal.pone.0265452. PMID: 35312720; PMCID: PMC8936444.

УРОВЕНЬ ОСВЕДОМЛЕННОСТИ О ФАКТОРАХ РИСКА И СИМПТОМАХ РАКА ЯИЧНИКОВ СРЕДИ ЖЕНЩИН РАЗНЫХ ВОЗРАСТНЫХ ГРУПП

А.М.Ибрагимов, А.Ю.Казиев, А.Т.Амирасланов, А.А.Гасанова, Ф.А.Новрузова

Кафедра Онкологии Азербайджанского медицинского университета, Баку, Азербайджан

Резюме. В статье представлены результаты исследования, проведенного с целью изучения отличительных особенностей уровня осведомленности женщин о симптомах и факторах риска рака яичников (РЯ) в разных возрастных группах. Цель исследования заключалась в оценке текущего уровня доступной информации. Анкета, разработанная с использованием инструментов О-САМ (Ovarian Cancer Awareness Measure), была распространена онлайн среди 250 участников из разных возрастных групп. Связь между общим уровнем осведомленности и демографическими и клиническими факторами оценивалась с помощью критерия хи-квадрат. Респонденты были преимущественно молодыми людьми: 55,2 % (n = 138) участников исследования были в возрасте от 20 до 30 лет, а 4,0 % (n = 10) — старше 50 лет. 65,6 % участников (n = 164) сообщили, что обладают общими знаниями о GC. Наиболее часто наблюдаемыми симптомами были вздутие живота (41,6 %, n = 104) и боль/узел (41,2 %, n = 103). Большинство респондентов не знали, что семейная история рака является важным фактором риска. Была обнаружена статистически значимая связь между возрастом участников и общим уровнем осведомленности о KPP ($p=0,041$), причем более высокий уровень осведомленности о заболевании наблюдался среди более молодых возрастных групп. В этом опросе 250 участников, хотя общий уровень осведомленности о РМЖ был относительно высоким, было отмечено, что их информация о конкретных факторах риска была недостаточной. По мнению авторов, этот пробел следует устранить в будущих программах общественного здравоохранения.

AWARENESS LEVEL OF OVARIAN CANCER RISK FACTORS AND SYMPTOMS AMONG WOMEN OF DIFFERENT AGE GROUPS

A.M.Ibrahimov, A.Y.Gaziyev, A.T.Amiraslanov, A.A.Hasanova, F.A.Novruzova

Department of Oncology, Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan

Summary. The article presents a study conducted to examine the distinct characteristics of women's awareness levels regarding the symptoms and risk factors of ovarian cancer (OC) across different age groups. The aim was to assess the current level of available information. A questionnaire, developed using the O-CAM (Ovarian Cancer Awareness Measure) tools, was administered online to 250 participants from various age groups. The association between overall awareness and demographic-clinical factors was assessed using the Chi-square test. The respondents were predominantly young, with 55.2% (n=138) of the study group aged between 20 and 30, and 4.0% (n=10) over 50 years old. 65.6% of participants (n=164) reported having general knowledge about GC. The most commonly observed symptoms were abdominal bloating (41.6%, n=104) and pain/lump (41.2%, n=103). The majority of the respondents did not know that a family history of cancer is an important risk factor. A statistically significant association was found between participant age and general CRC awareness ($p<0.05$), with higher awareness of the disease among younger age groups. In this survey of 250 participants, although overall awareness of OC was relatively high, it was noted that their information about specific risk factors was insufficient. According to the authors, this gap should be addressed in future public health programs.

Müəlliflə əlaqə üçün:

İbrahimov Əkbər Mirzə oğlu – Azərbaycan Tibb Universitetinin Onkologiya kafedrası, Bakı, Azərbaycan

E-mail: dr.akbaribrahimov3@gmail.com

Təqdim edilmişdir: 21.12.2025

Qəbul edilmişdir: 15.04.2026